

Nadežda Čačinovič, Zašto čitati filozofe

Boršić, Luka

Source / Izvornik: **Prolegomena : Časopis za filozofiju, 2010, 9, 325 - 328**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:765562>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-03**



Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Nažalost, ti su poslovi u slučaju Mladićeve knjige obavljani krajnje aljkavo. Broj tipografskih, pravopisnih i gramatičkih pogrešaka barem dvostruko premašuje broj stranica knjige. Način citiranja, navođenja uputa na izvor i sastavljanja bibliografije, osim što je neujednačen (neke bibliografske jedinice nisu posložene abecednim redom, neke nedostaju, u nekima su ostavljene hrvatske, a u nekima engleske kratice itd.), odudara od svih poznatih standarda. Manje cjeline u tekstu, premda naslovljene, nisu numerirane. Česta upotreba engleskih i hrvatskih riječi unutar iste fraze (“*mind-body* filozofija”) možda bi bila manje iritantna kada bi se vidjela neka potreba za takvim rješenjima. Isto vrijedi i za kreativan način prevođenja pojedinih tehničkih termina filozofije uma (“onečemnost” za *aboutness* odnosno *intentionality*). Što se tiče latinske riječi *qualia* (množina od *quale*), koja se pojavljuje gotovo na svakoj stranici i u svim mogućim gramatičkim kombinacijama, trebalo se odlučiti za *jedno* načelo njezine sklonidbe u kombinaciji s hrvatskim riječima i to načelo onda konzekventno primjenjivati. Konačno, to da knjiga ima i predgovor i pogovor imalo bi smisla da su njihovi pisci (ujedno navedeni kao recenzenti knjige) pokazali makar i najmanje neslaganje s autorovim stavovima, argumentima i zaključcima. Naime, Mladićeve knjige svakako zaslužuje *bolje* od panegirika – kao i svako znanstveno djelo koje pretendira na to da mu život ne prestaje trenutkom objavljivanja.

Tomislav Janović

Odjel za filozofiju

Sveučilište u Zagrebu – Hrvatski studiji

Borongajska 83d

Učilišno-znanstveni kampus Borongaj

10 000 Zagreb

tjanovic@inet.hr

Nadežda Čačinović, *Zašto čitati filozofe*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2009, 180 str.

Od sredine sedamdesetih godina 20. stoljeća poglavito na engleskom govornom području izlaze kratki i zabavni “pregledi” povijesti filozofije i/ili filozofa. Koliko mi je poznato, predšasnik tih knjižica je *Bluff Your Way in Philosophy* A. Reeve-Jonesa iz 1975. Ta se serija (“Bluff your way in...”) tijekom osamdesetih naziva “The Bluffer’s Guide” pa tako imamo 1985. knjigu *The Bluffer’s Guide to Philosophy* J. Hankinsona, a 1989. izlazi pod

istim naslovom knjiga T. Morrisa. U Hrvatskoj je u nakladi Mozaik knjige 1995. izašao prijevod knjige J. Hankinsona pod hrvatskim naslovom *Blef-sikon: filozofija*. Teško je baš točno odrediti s kojom su namjerom te duhovite, (samo)ironično oštre i sažete knjižice napisane i koje im je ciljano čitateljstvo. Premda autori navode da im je cilj opskrbiti osobu s nekoliko impresivnih filozofskih informacija i imena koja potom može “nabaciti” u razgovoru na nekoj zabavi s ciljem impresioniranja sugovornika, tj. blefiranja znanjem, čini se da je namjera tih knjižica dublja i ozbiljnija, što sugeriraju čak i neki prikazi tih knjižica u uglednim, osobito literarnim časopisima. Spominju se sljedeći motivi: skidanje aure elitizma i/ili dosade s imena filozofije, popularizacija filozofije pa čak i sastavljanje zabavno napisanog ali ozbiljnog uvoda u filozofiju i izvora informiranosti o filozofima i filozofskim strujama, razdobljima itd. studentima koji tek započinju studij filozofije.

Od 1995. Oxford University Press izdaje seriju knjižica pod zajedničkim naslovom “Very Short Introduction”. Ta se serija u bitnome razlikuje od prije navedenih knjiga. U onim knjižicama iz te serije koje se tiču filozofije (njih pedesetak od 249 koliko ih je tiskano do trenutka pisanja ovog prikaza; od siječnja 2010. svaki (!) se mjesec tiska 3–4 knjižica iz te serije), ponajbolji stručnjaci jednostavnim i netehničkim riječima “uvode” jednog filozofa ili jedno filozofsko razdoblje ili pravac ili granu ili problem. Cilj tih knjiga svakako nije prvenstveno zabaviti (naglasak nije na ironičnoj i duhovitoj prezentaciji), već doista ponuditi lako čitljiv uvod i/ili kompendij u pojedinačnog mislioca ili filozofsko razdoblje.

Naklada Ljevak, u biblioteci “Bookmarker”, izdala je 2009. *Zašto čitati filozofe* Nadežde Čačinović a 2010. *Knjigu mrtvih filozofa*, svjetsku uspješnicu koju je dvije godine ranije napisao S. Critchley. Obje se knjige na neki način nalaze “između” serija “The Bluffer’s Guide” i “A Very Short Introduction”. Budući da ovo nije usporedba tih dvaju knjiga, usredotočit ću se samo na knjigu Nadežde Čačinović *Zašto čitati filozofe*.

Ova knjiga želi dati odgovor na naslovno pitanje: sažeto prikazujući pedeset filozofa i nešto više knjiga (premda je svako poglavlje naslovljeno imenom jednog filozofa i njegovim djelom, autorica pokatkad u nekoliko rečenica sažima i neka druga djela istoga autora), autorica čitatelja želi uvjeriti da su knjige filozofa zanimljive, aktualne, da u njima ima nečeg “trajno uvjerljivog” (88). Svakom filozofu posvećeno je ne više od 4 stranice (s iznimkom J. Derride koji je dobio nešto više od 5 stranica). Ova knjiga nije pregled povijesti filozofije niti uvod u filozofiju kako se ta fraza obično kod nas razumije, već poticaj na čitanje filozofskih knjiga i to autorica želi postići vrlo sažetim interpretacijama knjiga uz uzgredne osvrtne na život filozofa čiju knjigu preporučuje.

No, prvo valja objasniti zašto mislim da se knjiga Nadežde Čačinović nalazi “između” onih dvaju serija knjiga. S jedne strane, autorica je svjesna

da se njezinom knjigom može poslužiti netko “da govori o knjigama koje nije pročitao ili pročitala” (7), ona obrađuje veliki broj autora (njih 50) i pojedinom autoru (i/ili njegovoj/njezinoj knjizi) posvećuje malo prostora (u seriji “The Bluffer’s Guide” isto se tako obrađuje veći broj filozofa i svakome se posvećuje od nekoliko riječi do nekoliko stranica). S druge pak strane, knjiga *Zašto čitati filozofe* ima ozbiljnu namjeru: premda bi se njezinom knjigom mogao poslužiti neki “blefer”, autorica se u sljedećoj rečenici distancira od tog mogućeg cilja: “No možda je već želja da se o nekoj knjizi govori prvi korak do toga da se ona doista i čita” (7). Nadalje, autorica čak i na naslovnici knjige ističe da se ne radi o prikazu povijesti filozofije, već o stanovitom nagovoru na filozofiju ili, naposljetku, pokušaju popularizacije filozofije. Autorica završava knjigu riječima “Zapravo, općenito je poraslo zanimanje za filozofiju,” što u kontekstu te knjige ima gotovo trijumfalan prizvuk.

Ono što knjigu *Zašto čitati filozofe* ponajviše razlikuje od obiju gore navedenih serija knjiga jest činjenica da u njoj autorica piše “o knjigama, a ne o informacijama” (8). Što znači pisati o knjigama a ne o informacijama (pa i o informacijama o tim knjigama)? Autorica koliko je god to moguće izbjegava navođenje informativnih činjenica (npr. rijetko navodi godinu izdavanja knjiga), a od podataka o knjizi ili iz života filozofa navodi samo one koji joj služe da bi potkrijepila svoju misao i vlastiti pristup i razumijevanje pojedinog djela. To ujedno predstavlja stanovitu napetost u ovoj knjizi. S jedne strane autorica pokušava potaknuti čitatelja da se uhvati u koštac s pojedinom filozofskom knjigom, ističući “objektivne” vrijednosti knjige, dok je s druge strane svjesna da “objektivna interpretacija” nekog djela ne postoji: to je *njezin* izbor filozofa i njihovih djela po *njezinom* ključu, to su *njezina* razmišljanja o tim djelima, a ne *Wirkungsgeschichte* ili prikaz različitih pristupa određenom djelu (doduše ima ponekih mjesta na kojima autorica poseže za tuđim interpretacijama, npr. u dijelu koji se tiče Tome Akvinskog autorica se poziva na interpretacije H. Bölla i U. Eca, str. 25–27, no to je u ovoj knjizi iznimno). Čak štoviše: u knjizi se mogu pronaći pojedini autoreferencijalni momenti i preferencije, osobito kad se radi odnosu filozofa spram žena, odnosu koji je u povijesti često poprimao danas neprihvatljive mizogine oblike (npr. na str. 85. autorica lakonski komentira Nietzscheovu knjigu *Tako je govorio Zaratustra*: “Teško je, međutim, sa ženomrzačkim mjestima, s mjestima gdje se doista kao uzor čovjeka pojavljuje lik nemilosrdnog borca”). Po mojem mišljenju ta je napetost između “objektivnog” i “subjektivnog” pristupa sasvim legitimna i čak štoviše često može polučiti suptilne literarne efekte u tekstu koji ne pretendira biti akademsko bavljenje specifičnim problemom, tako da ne vidim razloga zašto je autorica posvetila dosta stranica svoje knjige opravdavajući svoj projekt: osim Uvodne napomene na kraju se nalaze tri

dodatka: “Mala isprika zbog očitog europocentrizma i nekih drugih okolnosti”, “Nekoliko riječi o ostalima koji bi morali biti na popisu, ali nisu stali u knjigu” i “Bibliografija i zahvale” (koja osim pukog popisa sadrži i zanimljive autoričine opservacije o pojedinim djelima).

S obzirom na narav i intenciju knjige *Zašto čitati filozofe* nema smisla ulaziti u kritičku diskusiju s autoricom o nekim njezinim tezama i interpretacijama. Glavno mjerilo uspješnosti te knjige bit će broj ljudi koji će ponukani čitanjem ove knjige uzeti u ruku neku od “pravih” filozofskih knjiga. No, taj će nam podatak, bojim se, ostati nedohvatljiv.

Na kraju samo nekoliko opaska. Interpretacije filozofskih djela vrlo su izbalansirane i umjerene: autorica se koliko god je to moguće potrudila da o svakom djelu iznese najrelevantnije momente bez obzira na vlastite preferencije koje kao profesor filozofije može sama imati. Ako je točan autoričin uvodni komentar u kojem piše: “U ovakvom pisanju najveći je gubitnik uža struka” (9), onda se autorica doista potrudila da struka najmanje trpi s obzirom na gabarite ove knjige. S druge pak strane autorica u bilješkama većinom daje precizne bibliografske podatke ako citira neko djelo, no ponekad to ne čini, npr. na str. 77, 79, 80, 82, 145 i dr. Isto tako ima bilježaka čiju relevantnost ne razumijem, npr. bilj. 33 na str. 48: “U zagrebačkim antikvarijatima dugo su se prodavala dva toma biografije Egmonta Colerusa, u hrvatskom prijevodu iz 1944., dakle korijenskom pravopisu,” ili mi se pak čini da su nedorečene, npr. na str. 112 u meni nejasnoj rečenici koja govori o Heideggeru piše: “[...] ipak je upravo u hrvatskoj filozofiji bio gotovo inkorporiran u po samorazumijevanju marksističku filozofiju,” s pripadnom bilješkom koja glasi: “Čak na nekoliko načina, na primjer u radu Vanje Sutlića različito od recepcije u užoj grupi praksisovaca.”

Naposljetku na svakom od nas koji filozofijom zarađujemo kruh naš svagdanji ostaje odgovoriti si na pitanje koliko smislenim možemo smatrati sažimanje Platonove *Države* ili Rawlsove *Teorije pravednosti* na tri-desetak redaka teksta knjige manjeg formata – pitanje koji si postavlja svatko tko je gledao Stoppardova Hamleta na kraju sabitog u 2 minute scenske izvedbe.

Luka Boršić
Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54/IV
10 000 Zagreb
luka@ifzg.hr